

בס"ד, ז' חשוון התשפ"ו

זבחים מ"ה – מחלוקת בקורבנות גויים, וחיוב נותר וטומאה בדברים שפטורים מפיגול

שאלות:

1. דוד כהן שחט קורבן שהתנדב גוי, וחשב לאכול ממנו למחר. האם הבשר נחשב פיגול?

מחלוקת בדיני קורבנות של גויים

המשנה פותחת במחלוקת בין רבי שמעון לרבי יוסי לגבי קורבנות שגויים מקדישים.

- רבי שמעון: קורבנות של גויים פטורים מאיסורי פיגול, נותר וטומאה, והשוחט אותם בחוץ פטור.
- רבי יוסי: מחייב בכולם.

○ הרחבה בברייתא: הגמרא מביאה ברייתא המפרטת את שיטת רבי שמעון: קורבנות גויים אסורים בהנאה (מדרבנן), אבל אין בהם מעילה, פיגול, נותר, טומאה או תמורה. כמו כן, גויים לא מביאים נסכים כנדבה בפני עצמם, אבל הקורבן שהם מביאים כן דורש נסכים.

רבי יוסי חולק וסובר שבכל אלו יש להחמיר, כיוון שנאמר בהם "לד", מה שמשווה אותם לקורבנות ישראל.

הברייתא מוסיפה שדברי רבי שמעון על זה שאין מעילה נאמרו רק על קדשי מזבח, אבל בקדשי בדק הבית שגוי הקדיש, כולם מסכימים שיש מעילה.

○ מקורות הדינים לשיטת רבי שמעון:

- מעילה: נלמד בגזירה שווה של "חטא-חטא" מתרומה, ובתרומה נאמר "בני ישראל" ולא גויים. הגמרא מסבירה את ההבדל בין קדשי מזבח (שאינן בהם מעילה) לקדשי בדק הבית (שיש בהם): הגזירה השווה מתרומה דומה רק לקדשי מזבח (שיש בהם קדושת הגוף), אבל לא לקדשי בדק הבית (שהם קדושת דמים).
- פיגול, נותר וטומאה: זוהי שרשרת של גזירות שוות: פיגול מנותר ("עון-עון"), נותר מטומאה ("חלול-חלול"), ובטומאה נאמר "בני ישראל". ולכן לא שייכים בקורבנות של גויים.
- תמורה: נלמד בהיקש כפול: תמורה למעשר בהמה, ומעשר בהמה למעשר דגן. הגמרא מקשה: איך דבר שנלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש? ומתרצת שאיסור זה חל רק בקודשים, ומעשר דגן הוא חולין.
- הגמרא ממשיכה להקשות שיש הסוברים שהאיסור תלוי ב"למד" ולא ב"מלמד" וכאן הוא קודש. לכן הגמרא מביאה תירוץ חלופי: תמורה מוקשת למעשר בהמה, שהוא "חובה שאינה קבועה בזמן", וסוג כזה של חובה רק ישראל מביאים (גויים מביאים רק נדרים ונדבות).
- נסכים: נלמד מהמילה "אָזַרְח" שנאמר בפרשת נסכים. הלימוד הוא רק על נסכים הבאים בפני עצמם, אבל לא על נסכים הבאים עם הקורבן.

○ **בירור שיטת רבי יוסי: רבי יוסי** אמר שאין הבדל בין קורבן של גוי לקורבן של ישראל לגבי טומאה, נותר ועוד. **הגמרא מקשה** עליו מברייתא אחרת, שאומרת שדם טמא של קורבן ישראל שזרקו בשוגג מכפר ("הורצה"), ואילו של גוי לא. זה סותר את שיטתו שמשווה בין ישראל לגויים.

▪ **רב פפא מתרץ:** בפסוק על הציץ המרצה נאמר "**לְרִצּוֹן לָהֶם**", כלומר להם (לישראל) ולא לגויים.

▪ **רב הונא בריה דרב נתן מקשה:** אם ככה, גם בפסוק על טומאה נאמר "**אֲשֶׁר הֵם מְקַדְּשִׁים**", וגם משם נדרוש "הם ולא גויים", בניגוד לשיטת **רבי יוסי**.

▪ לכן **רב אשי** מסביר שהסיבה שאין ריצוי לגויים היא שבפסוק שנאמר לגבי הציץ שמכפר על טומאה נאמר "**לְרִצּוֹן לָהֶם**", וגויים הם לא "בני הרצאה" (כלומר, הם לא שייכים במושג של ריצוי בפני ד').

2. מנחם אכל קומץ של מנחה שנותר לאחר זמנו. האם הוא חייב כרת משום נותר?

חיוב נותר וטומאה בדברים הפטורים מפיגול

המשנה אומרת שדברים שפטורים מפיגול (כמו עצים, קומץ ולבונה, שאין להם מתירים), עדיין חייבים עליהם משום נותר וטומאה, חוץ מן הדם. **רבי שמעון** חולק (לפי גרסה אחת ברש"י, אמר את דבריו בשעת מיתתו) וסובר שחיוב טומאה קיים רק בדבר שדרך בני אדם לאכול אותו (כמו קומץ ומנחת כהנים).

○ **מקור החיוב בטומאה:** הגמרא מביאה ברייתא שמנסה להקשות וללמוד בקל וחומר מפיגול: ומה פיגול, שהוא חמור (הוא לא הותר מכללו אצל ציבור, אין בו קרבן עולה ויורד ועוד), חל רק על דבר שיש לו מתירין, טומאה, שהיא קלה יותר, לא כל שכן? לכן הברייתא אומרת שזה נלמד מפסוק מפורש "**אֲשֶׁר הֵם מְקַדְּשִׁים לִי**" שמרבה את כל סוגי הקודשים.

○ **זמן החיוב:** הברייתא ממשיכה ושואלת ממתי חל החיוב על מי שאוכל קודש בטומאה. **רבי אלעזר** לומד מהפסוק "**אֲשֶׁר יִקְרַב**" שהחיוב מתחיל רק כשהקורבן "הוכשר ליקרב":

▪ **בדבר שיש לו מתירין:** משעה שקרבו מתיריו.

▪ **בדבר שאין לו מתירין:** משעה שקידשו אותו בכלי שרת.

○ **מקור החיוב בנותר:** אחרי שמצאנו מקור לטומאה, הגמרא מחפשת מאיפה לומדים את אותו דין לגבי נותר (שחייבים עליו גם בדבר שאין לו מתירים)?

▪ **נסיון ראשון:** גזירה שווה של "**חִלּוּל-חִלּוּל**" מטומאה (כי נותר וטומאה שווים בשלושה דברים: פסולם בגוף ולא במחשבה, הם לא תלויים בזריקה, ובשניהם נאמר "חילול").

▪ אבל הגמרא שואלת, אולי נלמד מפיגול בגזירה שווה של "**עֹון-עֹון**"? הרי לפיגול יש ארבעה דברים משותפים עם נותר (שניהם לא הותרו מכללם, הציץ לא מרצה עליהם, שניהם בקרבן טהור, ופסולם תלוי בזמן).

▪ לכן הגמרא מביאה ברייתא של **לוי**, שלומד מהריבוי בפסוק "**וְלֹא יִחַלְלוּ**", שהתורה מדברת על שני סוגי "חילול": גם פסול טומאה וגם פסול של זמן, שהוא נותר.